

Čo je korupcia

Korupcia

Korupcia zasahuje do všetkých oblastí verejného a súkromného života, je všadeprítomná, bez rozdielu toho, či ide o krajinu ekonomicky stabilnú s dlhodobou tradíciou demokracie alebo o rozvojovú krajinu s nedemokratickým politickým systémom. V postkomunistických krajinách, ku ktorým patrí aj Slovensko, korupciu ešte aj v transformačnom období po zmenách vedúcich k demokratickému riadeniu spoločenského života verejnosť naďalej toleruje.

Za úspešnosť boja proti korupcii je zodpovedný každý jednotlivec spoločnosti, ktorý svoj postoj k nej musí v správnom okamihu demonštrovať rezolútnym odmietnutím a oznámením akýchkoľvek náznakov korupčných aktivít a stálou intoleranciou ku korupcii. Zodpovednosť za efektívne opatrenia na úseku boja proti korupcii nenesie jedna inštitúcia či jeden úrad, keďže boj proti korupcii je zložitý proces založený na preventívnych, ako aj represívnych opatreniach, ktoré majú hlavne legislatívny a inštitucionálny charakter, no môžu mať aj inú podobu.

Úlohou represie je odhaľovať, vyšetrovať a stíhať korupciu ako jeden zo závažných druhov trestnej činnosti poškodzujúcej spoločenské vzťahy a ekonomiku v našej krajine. Z uvedeného jasne vyplýva, že represívne opatrenia nastupujú po individuálnom alebo systémovom zlyhaní, ktoré vedie k dokonaniu trestného činu korupčného charakteru.

Preventívne opatrenia naopak smerujú k zamedzeniu stavu, keď vôbec vzniká negatívny korupčný jav. Tieto opatrenia sú osobného alebo systémového charakteru. Osobné opatrenia smerujú k zamedzeniu individuálneho zlyhania jednotlivca prostredníctvom celoživotného vzdelávania a výchovy, pôsobením na jeho rozumové, morálne, osobnostné a vôľové vlastnosti tak, aby si každý uvedomoval škodlivosť korupcie, ako aj jej následky a odolával tak prípadnému tlaku na jej spáchanie. Systémové opatrenia sledujú zamedzenie možností na spáchanie korupčných deliktov v prípade zlyhania jednotlivca najmä určením presných, zrozumiteľných, jednoznačných a transparentných podmienok na výkon činností a procesov, najmä tých, ktoré sú exponované a pri ktorých existuje zvýšené riziko korupčného správania, a sledujú efektívnu kontrolnú činnosť, prístup k informáciám, jasnú a zrozumiteľnú legislatívu, ktorú nemožno obchádzať.

Problematiku korupcie treba riešiť komplexne na celospoločenskej úrovni. Nie je možné preferovať represívne opatrenia pred prevenčnými alebo naopak, obe majú svoje miesto v efektívnom boji proti korupcii. Rovnako nie je možné svoju pozornosť zamerať len na určité oblasti spoločenského života, keďže výskyt korupcie je nemerateľný, môže sa len odhadovať. Okrem nevyhnutnej a efektívnej represie je neoddeliteľnou súčasťou boja proti korupcii aj účinná a koordinovaná prevencia na celoštátnej úrovni.

Strategický plán boja proti korupcii v Slovenskej republike charakterizuje a definuje oblasti najčastejšieho výskytu trestnej činnosti korupcie, poskytuje stručný prehľad protikorupčných aktivít vlády Slovenskej republiky, štátnych inštitúcií, činnosť mimovládnych organizácií, analyzuje trestnoprávnu úpravu korupcie na Slovensku a identifikuje oblasti, ktoré je potrebné rozpracovať na podmienky jednotlivých rezortov a inštitúcií s cieľom určiť konkrétne úlohy

a termíny ich plnenia. Korupcia je z trestnoprávneho hľadiska zadefinovaná, potrebné je však zadefinovať tento pojem komplexne vo všetkých jeho formách a jeho sprievodných znakoch v podobe protispoločenských konaní zo širšieho hľadiska.

Korupciou môže byť sľub, ponuka alebo poskytnutie úplatku s cieľom ovplyvniť niekoho konanie alebo rozhodnutie, alebo žiadosť o úplatok, či jeho prijatie. Úplatok nemusí mať iba finančnú podobu, môže ísť napríklad o poskytnutie informácií, hmotných darov či iných výhod, služieb, prípadne zvýhodňovanie známych a príbuzných a podobne. Korupcia môže mať tiež formu nápadne výhodnej zmluvy, ktorú podnikateľ uzavrie s príbuzným úradníka (nepotizmus), ktorý má rozhodnúť. Za významnú a štandardnú formu korupcie sa považuje aj tzv. klientelizmus (nadväzovanie známostí a vytváranie vzájomne závislých vzťahov).

S korupciou úzko súvisí aj problematika konfliktu záujmov, ktorý môže byť jej prvým indikátorom, a ide pri ňom o také konanie verejného funkcionára, ktoré ohrozuje dôveru v jeho nestrannosť alebo pri ktorom verejný funkcionár zneužíva svoje postavenie na získanie neoprávneného prospechu pre seba alebo pre niekoho iného.

Rovnako sa s korupciou často spája pojem lobing, ktorý značí legálne presadzovanie záujmov určitej skupiny v rozhodovacom procese, ktorého hranica s korupciou je ťažko definovateľná, keďže závisí od okolností konkrétneho prípadu.

Korupcia je spravidla transakcia medzi dvoma stranami, pri ktorej jedna zo strán požaduje odmenu za poskytnutie neoprávnenej výhody druhej strane, ktorá túto odmenu ponúka, čím je daná špecifickosť predmetného vzťahu vo forme obojstranného prospechu. Infiltrácia medzi strany korupčného vzťahu je veľmi náročná a spravidla sa podarí len v prípadoch, ak jednej zo strán prestane daný vzťah vyhovovať a oznámi trestnú činnosť. Poškodenými v tejto oblasti sú nepriamo všetci občania daňovníci, ktorí negatíva korupčného správania pociťujú pri daňovom zaťažení a znižovaní kvality poskytovania verejných služieb.

Negatívnymi vplyvmi korupcie je aj oslabovanie dôvery občanov v právny štát, vytváranie paralelných, nevolených, nedemokratických mocenských štruktúr. Neefektívne rozdeľovanie verejných prostriedkov, deformácia hospodárskej súťaže a nadbytočné náklady pri podnikaní spomaľujú hospodársky rast krajiny. Zo spoločenského hľadiska tento negatívny trestnoprávne relevantný jav prehľbuje spoločenské nerovnosti a narúša zásadu rovnakých príležitostí. Často sa stáva nástrojom organizovaného zločinu. Výskyt korupcie môže ohroziť životaschopnosť demokratických inštitúcií a trhových ekonomík a zároveň bezpečnosť štátu tak z hľadiska vnútornej, ako aj vonkajšej bezpečnosti.

Spoločenské a politické dôvody ďalšieho boja proti korupcii

- Korupcia narúša prístup k verejným službám a vedie k nezákonnému obohacovaniu osôb, v dôsledku čoho vzniká napätie v spoločenskej štruktúre.
- Korupcia podkopáva normy práva a vytvára úrodnú pôdu pre organizovaný zločin.
- Korupcia vedie ku všeobecnej strate dôvery vo verejné inštitúcie. Vedie k narastaniu pocitu bezvládia, ľahostajnosti a cynizmu, ktoré ohrozujú základy demokracie.

Ekonomické dôvody

- Korupcia vedie k mrhaniu prostriedkov určených na verejné služby alebo práce (napr. prostredníctvom projektov pre infraštruktúru, ktoré ponúkajú veľa možností pre korupciu).
- Korupcia otriasa dôverou investorov a spôsobuje, že predovšetkým dlhodobé investície sú presmerované niekde inde.
- Korupcia narúša súťaženie, bráni transparentnosti a tak vedie k neefektívnemu prerozdeleniu zdrojov (napr. obchodníci sa neorientujú na ponuku najlepšie a najprimeranejšie ohodnotených produktov, ale radšej na rozvoj a udržanie použiteľných politických kontaktov).
- Korupcia absolútne likviduje ekonomiku, pretože nevyhráva subjekt, ktorý je ekonomicky najzdatnejší, ale subjekt, ktorý neponúka najkvalitnejšie služby a produkty a na svoje aktivity zneužíva korupciu. Dochádza tak k deformácii trhového mechanizmu.

Obchodné dôvody

- Slovenská spoločnosť, ktorá podpláca zahraničného verejného činiteľa, sa dopúšťa skutku, ktorý je trestný aj podľa slovenského práva. Niektoré vlády a medzinárodné organizácie ako aj Svetová banka zverejňuje zoznam spoločností, ktoré sa podieľali na korupcii. Tieto spoločnosti môžu byť vylúčené z verejných služieb a medzinárodných projektov.
- Dobré meno spoločnosti môže byť vážne poškodené v očiach obchodných partnerov a verejnosti, ak sa stane všeobecne známym, že spoločnosť sa podieľala na korupčnom správaní. Trvá roky, kým sa vybuduje dobré meno firmy, avšak jeden korupčný škandál ho môže zničiť.
- Spoločnosť, ktorá podpláca iných, podnecuje korupciu v jej vlastnom okruhu. Osoby, ktoré podplácajú verejných činiteľov v mene spoločnosti môžu byť sami v pokušení zneužiť peniaze pre svoje potreby alebo nechať sa podplatiť.

Podoby korupcie

Už sme si zvykli, že dávať úplatky sa považuje za určitý stereotyp, považujeme to za samozrejmé, vytvorili sme si z korupcie národnú tradíciu. Čo je teda korupcia a aké sú jej podoby? Úplatok, všimné, odmena, klientelizmus (zvýhodňovanie známych), nepotizmus (zvýhodňovanie príbuzných), urýchľovač, provízia, nepovolený lobizmus, tunelovanie, obálka, pozornosť - to sú asi najznámejšie z jej podôb.

Existuje mnoho definícií korupcie, najjednoduchšia z nich hovorí, že korupcia je zneužitie moci nad cudzím, zvereným majetkom, či právami s cieľom získania osobných, súkromných výhod (nielen pre seba, ale aj pre príbuzných, či známych). Hneď na úvod - korupcia je zakázaná a ak sa v konaní pred súdom preukáže, nasleduje trest.

Dar versus úplatok

Úplatkom sa rozumie akákoľvek neoprávnená výhoda obvykle vyčísliteľná v peniazoch a hoci za úplatok sa môže považovať aj finančne nevýznamná čiastka, pri predmetoch symbolického darčkového charakteru sa spravidla netreba báť. Ak bol niekto v nemocnici spokojný s úrovňou služieb a pri odchode daruje kyticu či bonboniéru ošetrojúcemu personálu, nemusí sa báť trestného stíhania. Horšie je to však už s kupovaním drobností či „fliaš“ pre pracovníkov orgánov verejnej moci. Tu nie je tolerované ani poskytovanie darčkov a protislužieb nepatrnej hodnoty.

Nie je ťažké odlíšiť úplatok od nezištného obdarovania svojich blízkych a priateľov, komplikovanejšie je odlíšenie hranice medzi darom a úplatkom „mimo sféry“ bežného obdarovania sa medzi blízkymi. Trestné činy korupcie

Korupcia je širší pojem ako pojem úplatkárstvo. Ukrývajú sa ním trestné činy prijímania úplatku, podplácania, nepriameho úplatkárstva a niekedy aj zneužívania právomoci verejného činiteľa. Môže ísť aj o akékoľvek iné správanie osôb (voči osobám), ktorým sú zverené kompetencie vo verejnom alebo súkromnom sektore, ktoré odporuje povinnostiam vyplývajúcim z ich postavenia a smeruje k získaniu nenáležitých výhod. Ide o také správanie sa, výsledkom ktorého je na jednej strane „spokojnosť“ nad poskytnutím neoprávnenej výhody a na strane druhej poškodzovanie verejných záujmov a verejnosti, teda „nespokojnosť“ ostatných. Niekde uprostred stojí obálka s patričným obnosom, dovolenka, auto, či iná nenáležitá výhoda. Správanie sa jednej strany (tej, ktorá úplatok poskytuje), ako aj druhej strany (tej, ktorá úplatok prijíma) je v rozpore so zákonmi, a je teda trestnoprávne postihnutelné.

Zdroj:

Strategický plán boja proti korupcii v Slovenskej republike schválený uznesením vlády Slovenskej republiky č. 517 z 10. 08. 2011 - zverejnený na stránke:

<http://www.minv.sk/7strategicky-plan-boia-proti-korupcii>

Prevenencia korupcie - praktická príručka - zverejnená na stránke:

<http://www.skau.sk/data/korupcia-brozura.pdf>

Internetová stránka Úradu boja proti korupcii Prezídia Policajného zboru:

<http://www.minv.sk/7korupcia>

Ďalšie užitočné informácie sú zverejnené na stránke Odboru Centrálny kontaktný útvar OLAF a boj proti korupcii Úradu vlády SR

<http://bojprotikorupcii.vlada.gov.sk/19349/practicke-informacie-o-korupcii.php>

ako aj v publikácii Boj proti korupcii - Manuál

<http://bojprotikorupcii.vlada.gov.sk/data/files/4559.pdf>